

Презвизици

СПИСАНИЕ ЗА ОПШТЕСТВЕНИ ПРАШАЊА

ПОСТСЕКУЛАРИЗАМ РЕЛИГИОЗНИ, РОДОВИ И СРОДНИ ПОЛИТИЧКИ ДИЛЕМИ

3 ЕДИТОРИЈАЛ

6 ПОСТСЕКУЛАРНОТО
ОПШТЕСТВО ВО
ГРАНИЦИТЕ НА
ДЕЛИБЕРАТИВНАТА
ДЕМОКРАТИЈА

НЕНАД МАРКОВИЌ

19 СЕКУЛАРНОСТА И
ЛАИЦИЗМОТ
КАКО ХИТ ТЕМА

ЦАНЕ Т. МОЈАНОСКИ

35 ПОСТСЕКУЛАРИЗАМ
– ПРЕДИЗВИЦИТЕ ЗА
СЕКУЛАРИЗМОТ ВО 21. ВЕК

КОНСТАНТИН ТАШКОВСКИ

50 ХРИСТИЈАНСТВОТО –
ОТАДЕ РЕЛИГИЈАТА И
СЕКУЛАРИЗМОТ

МИЛАН ЃОРЃЕВИЌ

59 РЕЛИГИЈАТА И
СЛОБОДНИОТ ГОВОР
– СЛУЧАЈОТ НА
БОГОХУЛЕЊЕТО

ЕЛЕНА МИХАЈЛОВА
СТРАТИЛАТИ

68 КОЈ СЕ ПЛАШИ ОД
РОДОТ?

ИРЕНА ЦВЕТКОВИЌ
МАЊА ВЕЛИЧКОВСКА

83 СИСТЕМСКА ХИПОКРИЗИЈА

ДАВИД ТАСЕВСКИ

96 НЕСНТЈА ЁСНТЌ VENDIM
PËR TË MARRË ANË

МОЛКОТ Е ОДЛУКА ДА СЕ
ЗАЗЕМЕ СТРАНА

РИТА БЕХАДИНИ

107 НАДМИНУВАЊЕ НА
ПРЕДИЗВИЦИТЕ:
СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКАТА
ВИЗИЈА ЗА ПРОГРЕСИВНО
УТРЕ

ДАРКО КАЕВСКИ

ХРИСТИЈАНСТВОТО – ОТАДЕ РЕЛИГИЈАТА И СЕКУЛАРИЗМОТ

МИЛАН ЃОРЌЕВИЌ

КОГА ДЕНЕС ГОВОРИМЕ ЗА „ОПШТЕСТВЕНА ПРОМЕНА“ МИСЛИМЕ НА НЕКАКОВ ВИД ПОДОБРУВАЊЕ ВО РАМКИТЕ НА МОЖНОСТИТЕ ШТО ЕДНО ОПШТЕСТВО ГИ НУДИ. ДУРИ И ТОГАШ КОГА СТАНУВА ЗБОР ЗА ОПШТЕСТВЕНИ УТОПИИ, СЕПАК НАШИТЕ ИДЕАЛНИ ВИЗИИ ЗА ОПШТЕСТВЕНИОТ ЖИВОТ НЕ ИЗЛЕГУВААТ ОД РАМКИТЕ НА ОНА ШТО ПОСТОИ КАКО ПРИРОДЕН ПОТЕНЦИЈАЛ. НО, ХРИСТИЈАНСКАТА МИСИЈА ИМА ПРЕДВИД НЕШТО СОСЕМА ДРУГО. СОВРШЕНОТО ОПШТЕСТВО НЕ СЕ НАОЃА, И НЕ МОЖЕ ДА СЕ НАОЃА ВО ОВОЈ СВЕТ И ВЕК, ВО ОВОЈ MODUS EXISTENDI. СОВРШЕНОТО ОПШТЕСТВО Е ЗАЕДНИЧАРЕЊЕТО ВО ЦАРСТВОТО БОЖЈО, КОЕ НЕ Е ОД ОВОЈ СВЕТ, НО КОН КОЕ СВЕТОТ Е ПОВИКАН ДА ПРИСТАПИ. ХРИСТИЈАНСКАТА МИСИЈА ПО СВОЈАТА ДЕФИНИЦИЈА Е ПОВИК, КОЈ ПОДРАЗБИРА СОВРШЕНО СЛОБОДЕН ОДГОВОР ОД ДРУГАТА СТРАНА

Идејата дека живееме во пост-секуларна епоха од историјата на човековата цивилизација се темели врз дијалектичкото спротивставување на религијата и секуларизмот, како принципи за устројување на општеството. Појдовната интуиција на овој есеј е дека ваквото видување претставува анахронизам и се темели врз привидот дека надвор од оваа бинарна схема не е можно да се обмисли општествената стварност. Со оглед на тоа што општеството на коешто му припаѓаеме својот духовен и културен фундамент му го должи токму на христијанството, тука ќе се задржам на теолошката перспектива во однос на поставениот проблем. Уште во самиот вовед би напомним дека оваа перспектива не е единствената којашто би можела да ја проблематизира опозицијата „световно-религиозно“. На пример, уверен сум дека во тоа би можела да биде успешна и со-

времената постмарксистичка критичка теорија. Но, сепак, за еден таков компаративен потфат би требало да се направи пообемна

истражувачка рамка, што би се одразило и врз форматот на текстот што би произлегол од него.

Световната втемеленост на религијата и секуларизмот

Во прилог на појдовната теза што веќе ја изложив, би го навел кажувањето на влијателниот православен теолог од минатиот век, о. Александар Шмеман, кој настојува дека христијанството по својата природа ги трансцендира како концептот на секуларизмот, така и самиот концепт на религијата. И религијата, и секуларизмот, настојува тој во неговото класично дело: „За животот на светот“, се сосредоточени врз животот во овој свет и век. Секуларизмот го прави тоа директно, отфрлајќи ја или ставајќи ја во заден план темата за трансцендентното и поставувајќи го овој *saeculum* како примарен критериум на стварноста. Наспроти него, религијата се инструментализира како *спрегсџиво* чија функција е да му *џомага* на човекот сега, и тука, во овој живот – да го утешува, да го инспирира, да му покаже како да направи еден *џогобар свеџи*, итн. Идејата за богот на религиите варира од претставата за големиот „помошник“, до претставата за големиот „господар“ кому сите треба да му се покорат и да му служат. Од ваква перспектива погледнато, „световното“ се маркира како спротивна сила која треба да биде поразена еднаш засекогаш. Секуларизмот, како општествено-политичка тенденција која програмски се застапува за намалување на религиозните уверувања кај луѓето и ограничување на општественото влијание на религијата, се препознава како главна препрека на религијата чии историски цели се дијаметрално спротивни.

Проблемот на религијата

Христијанското откровение, пак, говори за една радикално нова димензија на односот меѓу Бога и човекот. Бог не се открива ниту како „помошник“, ниту „господар“, туку како Отец. Токму таа примарно родителска улога на Творецот во историјата претставува услов за можноста на човековата слобода, без која целта кон која Евангелието упатува не може да се постигне. Она што е специфично за христијанството и што не дозволува тоа во целост да се идентификува со феноменот на религијата е токму неговата целенасоченост. Целта на христијанскиот живот стои далеку од било какви „општествени промени“ и од создавањето на некаков „подобар свет“ сега, и

тука. Ниту на индивидуален план, христијанството воопшто не ветува лесен и пријатен живот, ослободен од стресот и бремињата на секојдневието. Ветувањата дека: *Шѡм Мене Ме ѓрогонуваа, и вас ќе ве ѓрогонуваат* (Јован 15,20) или: *Додека сѐе во свеѡш, ќе доживувате сѓрадања* (Јован 16,33), делуваат попрво како антиреклама. Доволно е само да ги споредиме овие Христови зборови со промотивните летоци на различни религиски и спиритуални движења, кои на потенцијалните членови им ветуваат: „долговечен и здрав живот“, „хармонија со универзумот“, или „здравје, среќа и пари“. Она што е уште понеобично е што христијанството не заговара ниту радикално оттргнување и негирање на материјалното, типично за дуалистичките религиски движења. Духот на дуалистичките култови (меѓу кои на нашите простори најпознато е богомилството), кое материјалното го идентификува со злото, а нематеријалното со доброто, му е туѓ на духот на Евангелието. Творението не може да биде зло самото по себе, бидејќи сè што постои, вклучително и материјалната стварност, е создадено токму од Бога кој е совршеното добро. Дури ни најригорозните христијански аскети не биле мотивирани за својот подвиг од уверувањето дека светот е непоправливо зол по својата природа.

Перспективата на православната аскетска теологија

Движечката сила на христијанскиот подвиг не е негирањето на созданието како такво, туку аскетскиот максимализам кој совршенството го доживува како реална можност – како за човекот, така и за целиот создаден свет. Проблемот на злото во светот се поставува преку базичната философска дистинкција меѓу поимите логос (λόγος) и тропос (τρόπος). Поимот логос го означува принципот на постоењето на секоја ствар – тоа е непроменливата дефиниција на стварта, која како богосоздадена не може да се идентификува со злото. Поимот тропос, напротив, го означува начинот на постоење на стварите. Тој може да биде во согласност со логосот, но може да биде и спротивен на логосот. Злото во светот дејствува на ниво на тропосот и како такво не располага со супстанцијалност. Злото не постои како суштина, туку само како нагрден начин на постоење на светот кој во својата суштина е добар. Затоа, христијанското подвижништво истовремено му се спротивставува на светот (во

неговиот историски тропос) и не го отфрла (како стварност која по логосот на својата суштина е добра).

Пресудна дистинктивна црта на христијанското видување на аскезата е разбирањето на конечната цел на христијанскиот подвиг. Таа цел не се наоѓа во рамките на тварниот свет, но истовремено, не го ни изостава. Себеостварувањето подразбира целосно трансцендирање на она што човек може по својата природа да го постигне. Кога денес говориме за „себенадминување“, всушност мислиме на надминувањето на субјективните лимити на поединецот. На пример, ако еден атлетичар по долго усовршување го надмине сопствениот рекорд, велиме дека се „надминал себеси“. Но, тоа надминување, сепак, лежи во границите на неговата природа како можност. Па, дури и да го постави како нов светски рекорд во сопствената дисциплина, тој сепак не излегува од тие граници. Кога во христијанската аскетска теологија се говори за „себенадминување“, се мисли на радикално надминување на самите граници на природата. Идеалот на обожението (θεοσις) го означува токму тоа – соединување на создадениот човек со несозданиот Бог Творец, нешто што човек по сопствените сили не може да го постигне, но што дејствува како *causa finalis* на неговата сопствена тварна природа.

Христијанското сведоштво

Движејќи се кон таа цел, христијанскиот подвижник не е насочен кон себеси, туку кон Оној со Кого копнее да се соедини. Тој се идентификува со Него, до тој степен што слободно ја потчинува својата волја на божествената. На тој начин, тој не се грижи повеќе за она што нему му припаѓа, туку за Бог да го добие она што Нему Му припаѓа (Рим. 9,3) – а тоа е и тој самиот, но и сиот свет околу него. Тука се состои главниот мотив на христијанската мисија во светот. Тоа не е создавањето на „подобар свет“ сега, и тука, или некако ропско потчинување на општеството на волјата на некаков трансцендентен господар. Христијанската мисија е сведоштво за Царството кое не е од овој свет, сведоштво кое му е упатено на овој свет, но кое нема за цел било какво „постигнување“ во рамките на неговата сопствена тварна природа.

Одново ќе се послужам со пример. Кога денес говориме за „општествена промена“, мислиме на некаков вид подобрување во рамките на можностите што едно општество ги нуди. Дури и тогаш

кога станува збор за општествени утопии, сепак нашите идеални визији за општествениот живот не излегуваат од рамките на она што постои како природен потенцијал. Но, христијанската мисија има предвид нешто сосема друго. Совршеното општество не се наоѓа, и не може да се наоѓа во овој свет и век, во овој *modus existendi*. Совршеното општество е заедничарењето во Царството Божјо, кое не е од овој свет, но кон кое светот е повикан да пристапи. Христијанската мисија по својата дефиниција е повик, кој подразбира совршено слободен одговор од другата страна.

На ваков начин разбрано, христијанското сведоштво, дури и во неговите најрадикални облици, не влегува во конфликт со принципот на слободата. Затоа, едно е да се пренесува проповедта на свети Јован Крстител: *Покајте се зашто се приближи Царството Небесно* (Матеј 3,2), а друго е да се бараат законски санкции против оние што не сакаат да се покаат. Многупати во историјата на христијанството избледувала

јасната разлика меѓу овие два дијаметрално различни концепти за мисијата, па дури и се губела. Од една страна стои есхатолошки обоснованото сведоштво кое му придава смисла на светот без да ја оспори неговата слобода. Тоа не е условено од непосредниот ефект меѓу неговите приматели. Духот на консеквенцијализмот му е туѓ на христијанското мисионерско предание. Во параболата со сејачот, семињата паѓаат на различни почви и имаат различна судбина (Матеј 13,3-9). Бог сака сите да се спасат, но ниту тој настојува на спасение за сметка на личната слобода, ниту им заповеда на апостолите да настојуваат на такво нешто. Напротив, им вели на секоја врата да

ДВИЖЕЌИ СЕ КОН ТАА ЦЕЛ, ХРИСТИЈАНСКИОТ ПОДВИЖНИК НЕ Е НАСОЧЕН КОН СЕБЕСИ, ТУКУ КОН ОНОЈ СО КОГО КОПНЕЕ ДА СЕ СОЕДИНИ. ТОЈ СЕ ИДЕНТИФИКУВА СО НЕГО, ДО ТОЈ СТЕПЕН ШТО СЛОБОДНО ЈА ПОТЧИНУВА СВОЈАТА ВОЛЈА НА БОЖЕСТВЕНАТА. НА ТОЈ НАЧИН, ТОЈ НЕ СЕ ГРИЖИ ПОВЕЌЕ ЗА ОНА ШТО НЕМУ МУ ПРИПАЌА, ТУКУ ЗА БОГ ДА ГО ДОБИЕ ТОА ШТО НЕМУ МУ ПРИПАЌА (РИМ. 9,3) – А ТОА Е И ТОЈ САМИОТ, НО И СИОТ СВЕТ ОКОЛУ НЕГО. ТУКА СЕ СОСТОИ ГЛАВНИОТ МОТИВ НА ХРИСТИЈАНСКАТА МИСИЈА ВО СВЕТОТ. ТОА НЕ Е СОЗДАВАЊЕТО НА „ПОДОБАР СВЕТ“ СЕГА, И ТУКА, ИЛИ НЕКАКВО РОПСКО ПОТЧИНУВАЊЕ НА ОПШТЕСТВОТО, НА ВОЛЈАТА НА НЕКАКОВ ТРАНСЦЕНДЕНТЕН ГОСПОДАР. ХРИСТИЈАНСКАТА МИСИЈА Е СВЕДОШТВО ЗА ЦАРСТВОТО КОЕ НЕ Е ОД ОВОЈ СВЕТ, СВЕДОШТВО ШТО МУ Е УПАТЕНО НА ОВОЈ СВЕТ, НО КОЕ НЕМА ЗА ЦЕЛ БИЛО КАКВО „ПОСТИГНУВАЊЕ“ ВО РАМКИТЕ НА НЕГОВАТА СОПСТВЕНА ТВАРНА ПРИРОДА

тропнат, а онаму каде што нема да бидат примени, да го истресат правот од своите нозе и да си заминат (Матеј 10,14).

Од религиозен активизам, до дијалог со световното

Наспроти есхатолошки фундираното сведочење на животот во Христа стои религиозното разбирање на улогата на христијанството во светот, втемелено во идејата дека световните царства може да функционираат како своевидна компензација за Царството Небесно – барем во периодот додека тоа не се пројави во својата полна слава. Идејата за Есхатонот не се отфрла, но се изместува од фокусот на историското дејствување на христијаните. На нејзино место застануваат, главно, разни идеолошки наративи кои фокусот го поставуваат врз конкретните ефекти на активното дејствување на христијаните во светот. На тој начин, христијанското сведоштво преминува во религиозен активизам чија примарна задача е да го менува светот сега, и тука, а не истиот тој свет да Му го принесува на Бога и на тој начин да го приведува кон неговото метаисториско исполнување. Секако дека есхатолошки обоснованото сведоштво ќе има свои импликации и врз историјата, но тоа не е, и не може да биде предуслов и примарна цел на мисијата – особено не ако патот кон остварувањето на таквата цел врви преку релативизирањето на принципот на слободата.

Афирмативниот однос кон созданието, на христијанството му овозможувал да се ползува со културните и институционалните капацитети на

АФИРМАТИВНИОТ ОДНОС
КОН СОЗДАНИЕТО МУ
ОВОЗМОЖУВАЛ НА
ХРИСТИЈАНСТВОТО ДА СЕ
ПОЛЗУВА СО КУЛТУРНИТЕ
И ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ
КАПАЦИТЕТИ НА ДАДЕНОТО
ВРЕМЕ СО ЦЕЛ ОСТВАРУВАЊЕ
НА МИСИЈАТА. СИТЕ СТРУКТУРИ
НА ЦРКВАТА, НЕЈЗИНАТА
ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕДУВАЊЕ,
НАЧИНИТЕ НА ВРШЕЊЕ НА
ПРОПОВЕДТА, ВКЛУЧИТЕЛНО
ТЕОЛОШКИОТ ЈАЗИК И
ОБЛИЦИТЕ НА БОГОСЛУЖЕНИЕ,
НАСТАНАЛЕ НИЗ ВАКВИОТ
ДИЈАЛОГ. НА ПРИМЕР,
РИГИДНОТО ОТОФРЛАЊЕ НА
ДИЈАЛОГОТ СО ПАГАНСКАТА
ФИЛОСОФИЈА ОД ТЕРТУЛИЈАН
НЕ БИЛО ПРИФАТЕНО КАКО
НОРМА ВО ДИСКУРЗИВНОТО
ОБЛИКУВАЊЕ НА
ХРИСТИЈАНСКАТА ТЕОЛОГИЈА.
ДИЈАЛОГОТ СО СВЕТОВНАТА
КУЛТУРА Е ПРЕДУСЛОВ, А НЕ
ПРЕЧКА ЗА ХРИСТИЈАНСКОТО
СВЕДОШТВО. ОСНОВАТА ЗА
ТОА ЛЕЖИ ВО ОСНОВНОТО
ХРИСТИЈАНСКО ТЕОЛОШКО
УЧЕЊЕ ЗА СОЕДИНУВАЊЕТО НА
ЧОВЕКОВАТА И БОЖЕСТВЕНАТА
ПРИРОДА ВО ЛИЧНОСТА
НА ХРИСТОС. КАКО ШТО
ЧОВЕКОВАТА ПРИРОДА СЕ
ОЧИСТУВА И УСОВРШУВА
ВО ЕДИНСТВОТО СО
БОЖЕСТВЕНАТА, ТАКА И СЕ ШТО
МУ ПРИПАГА НА ОВОЈ СВЕТ СЕ
ОЧИСТУВА И УСОВРШУВА КОГА
ЌЕ СЕ ВКЛУЧИ ВО ДИНАМИКАТА
НА ХРИСТИЈАНСКОТО ЖИВЕЕЊЕ

даденото време со цел остварување на ваквата мисија. Сите структури на Црквата кои се однесуваат до нејзината организација и уредување, начините на вршење на проповедта, вклучително теолошкиот јазик и облиците на богослужение, настанале низ ваквиот дијалог. На пример, ригидното отфрлање на дијалогот со паганската философија од страна на Тертулијан не било прифатено како норма во дискурзивното обликување на христијанската теологија. Дијалогот со световната култура е предуслов, а не пречка за христијанското сведоштво. Основата за тоа лежи во основното христијанско теолошко учење за соединувањето на човековата и божествената природа во личноста на Христос. Како што човековата природа се очистува и усовршува во единството со божествената, така и сè што му припаѓа на овој свет се очистува и усовршува кога ќе се вклучи во динамиката на христијанското живеење.

Секуларизирање на христијанството

Токму тука доаѓа до израз второто искушение коешто стои пред христијанството, а тоа е можноста за негово секуларизирање. Под „секуларизирање на христијанството“ не се подразбира секуларниот принцип на одделување на религијата и световната власт во едно општество, туку превреднувањето и реинтерпретирањето на христијанската вера од перспективата на секуларната мисла и аксиологија. На тој начин, христијанското откровение добива статус на „секундарен“ дискурс, субординиран на „примарните“ дискурси на: социологијата, психологијата, философијата, историјата, книжевната критика, итн. Неспорно, тие имаат многу што да кажат за улогата на христијанството во светот и историјата, но тие ниту можат, ниту имаат за цел да ја заменат, релативизираат или укинат неговата откровенска и есхатолошка димензија. Кога самата христијанска теологија и практика ќе започне да се обосновува себеси од перспектива на: историјата на религијата, философијата на религијата, социологијата на религијата, итн., или од перспективата на некоја од секуларните аксиолошки матрици – тогаш веќе станува збор за нивна секуларизација. На пример, кога христијанството ќе се стави под лупата на секуларниот активистички морал – тогаш, вообичаено, му се поставуваат прашања од типот: зошто не се занимава повеќе со харитативна и хуманитарна дејност, со еколошките прашања, глобалното затоплување, човековите права, падот на наталитетот,

националните и етничките интереси, итн. Во таков случај, секоја световна идеолошка матрица би имала многу што да им сугерира на христијаните, да им укаже како треба да размислуваат и да постапуваат за да бидат „вистински христијани“. Сето тоа, пак, не доаѓа од сопствената перспектива на христијанското откровение, туку од перспективата на соодветниот секуларен светоглед. Секако дека христијаните како социјални и политички битија може, и треба да градат однос и кон актуелните теми во дадените историски моменти, но тоа апсолутно не е нешто до што би можела да се редуцира нивната вера.

Отаде религијата и секуларизмот

Во заклучокот од овој есеј би резимирал дека христијанството на својот историски пат не може да се идентификува во целост со ниту еден од двата наведени феномени – религијата и секуларизмот. Христијанството има точки на пресек со секој од нив но, истовремено, и едниот и другиот феномен имаат потенцијал да дејствуваат како дистракции на патот кон есхатолошкото осмислување на светот и времето. Во таа смисла, нивната улога во градењето на општествената самосвест не треба да се апсолутизира. Неспорно, религијата и секуларизмот се неутуѓив дел од контингентната стварност во која живееме, тие формираат дијалектичка тензија преку која општествениот дискурс еволуира низ времето. Но, во секој случај, личносното и соборното постоење во светот не може ни од далеку да се сведат до нив. Од перспектива на христијанската аскетска теологија, човекот се реализира во заедницата со Богочовекот Христос, а општеството во неговото метаисториско исполнување како Царство

ХРИСТИЈАНСТВОТО НА СВОЈОТ ИСТОРИСКИ ПАТ НЕ МОЖЕ ДА СЕ ИДЕНТИФИКУВА ВО ЦЕЛОСТ СО НИТУ ЕДЕН ОД ДВАТА НАВЕДЕНИ ФЕНОМЕНИ – РЕЛИГИЈАТА И СЕКУЛАРИЗМОТ. ХРИСТИЈАНСТВОТО ИМА ТОЧКИ НА ПРЕСЕК СО СЕКОЈ ОД НИВ НО, ИСТОВРЕМЕНО, И ЕДНИОТ И ДРУГИОТ ФЕНОМЕН ИМААТ ПОТЕНЦИЈАЛ ДА ДЕЈСТВУВААТ КАКО ДИСТРАКЦИИ НА ПАТОТ КОН ЕСХАТОЛОШКОТО ОСМИСЛУВАЊЕ НА СВЕТОТ И ВРЕМЕТО. ВО ТАА СМИСЛА, НИВНАТА УЛОГА ВО ГРАДЕЊЕТО НА ОПШТЕСТВЕНАТА САМОСВЕСТ НЕ ТРЕБА ДА СЕ АПСОЛУТИЗИРА. НЕСПОРНО, РЕЛИГИЈАТА И СЕКУЛАРИЗМОТ СЕ НЕОТУЃИВ ДЕЛ ОД КОНТИНГЕНТНАТА СТВАРНОСТ ВО КОЈА ЖИВЕЕМЕ, ТИЕ ФОРМИРААТ ДИЈАЛЕКТИЧКА ТЕНЗИЈА ПРЕКУ КОЈА ОПШТЕСТВЕНИОТ ДИСКУРС ЕВОЛУИРА НИЗ ВРЕМЕТО. НО, ВО СЕКОЈ СЛУЧАЈ, ЛИЧНОСНОТО И СОБОРНОТО ПОСТОЕЊЕ ВО СВЕТОТ НЕ МОЖЕ НИ ОД ДАЛЕКУ ДА СЕ СВЕДАТ ДО НИВ

Божјо. Во перспективата на есхатолошкиот начин на постоење, противречностите на контингентниот свет не минуваат едноставно низ некаков хегелијански *Aufhebung*, туку суштински се трансцендираат. На тој начин, христијанската философија на живеење може да се разбере како радикално надминување на секуларизмот и религијата но, исто така, и на различните деривати изведени од нив преку нивното историско спротивставување.

(Милан Ѓорѓевиќ е редовен професор на Православниот богословски факултет при Универзитетот „Свети Климент Охридски“ – Скопје. Отец Ѓорѓевиќ предава: философија, Пасхирска психологија и Православно богословие од XV до XXI век. Автор е на неколку книги и преку 40 научни трудови од областа на: философската и теолошката византологија, психологијата, христијанската етика и аскетското богословие, пасхирската психологија и книжевност. Во своите дела се наврќа и на: историјата на просветителството во Македонија, меѓукултурниот и меѓурелигиозниот дијалог, политичката философија, културната историја, критиката на идеологијата, етика, психологијата, просветата, литературата, филмот, празниците и обичаите, човековите права, воспитанието и образованието, дигиталната култура, итн.)

ISSN 2671-3209

